

Estetik İşlem Yaptırma İsteğinin Bir Öngörücüsü Olarak Kendini Nesneleştirme: Sistematik Derleme Çalışması ¹

Self-Objectification as a Predictor of Willingness to Undergo Aesthetic Procedures: A Systematic Review Study

Muazzez YELSİZ ^{1*}

Erdal EKE ²

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, muazezdemir@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3455-9155

² Süleyman Demirel Üniversitesi, erdaleke@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9529-5889

*Yazışılan Yazar/Corresponding author

Makale Geliş/Received: 08.05.2025

Makale Kabul/Accepted: 24.06.2025

Araştırma Makalesi / Research Paper

DOI: 10.47097/piar.1694799

Öz

Çalışma kapsamında, kendini nesneleştirme tutumu ile estetik olma düşüncesi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışma sistematik derleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Web of Science, PubMed ve Scopus veri tabanları üzerinden “nesneleştirme, kendini nesneleştirme, kozmetik cerrahi, estetik cerrahi, plastik cerrahi” anahtar kavramları ile tarama yapılmıştır. Tarama sonucu elde edilen 880 çalışma belirlenen dâhil etme ve dışlama kriterleri ve PICOS bileşenleri yaklaşımı dikkate alınarak incelenmiştir. Gerekli elemeler sonucu 14 çalışma sistematik incelemeye uygun bulunmuştur. Bu çalışmalar, farklı coğrafi bölgelerde yürütülmüş olup katılımcı profilleri açısından yetişkin kadınlar, erkekler ve ergenleri içeren geniş bir demografik yelpazeye sahiptir. Bu çeşitliliğe rağmen, elde edilen bulgular kendini nesneleştirme tutumunun estetik işlem yaptırma isteğini etkilediği yönündedir. Çalışma sonucunda beden gözetimi ve beden utanç gibi nesneleştirici tutumları yüksek olan kadınların ve genç kızların estetik işlem yaptırma eğilimlerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir. Artan estetik işlemleri anlamlandırmak için bu ilişkiyi etkileyen faktörlerin tespitine yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nesneleştirme Teorisi, Kendini Nesneleştirme, Beden Algısı, Estetik Cerrahi, Sistematik Derleme.

Jel Kodları: I1, I12.

Abstract

In the scope of the study, the relationship between the tendency of self-objectification and the idea of undergoing aesthetic surgery was investigated. The study was conducted through the method of systematic review. Literature searches were carried out in the Web of Science, PubMed and Scopus databases using the keywords: “objectification, self-objectification, cosmetic surgery, aesthetic surgery, plastic surgery”. As a result of the search, 880 studies were identified and subsequently examined according to predetermined inclusion and exclusion criteria, as well as the PICOS components. After the necessary process of elimination, 14 studies were found to be eligible for systematic review. These studies were conducted in different geographical regions and included a wide demographic range of participants, such as adult women, men and adolescents. Despite this diversity, the findings suggest that a tendency towards self-objectification influences the desire to undergo cosmetic procedures. The study revealed that both women and adolescent girls with high levels of objectifying attitudes, such as body surveillance and body shame, were more likely to undergo aesthetic procedures. To make sense of the increasing number of aesthetic procedures, studies should be conducted to determine the factors affecting this trend.

Keywords: Objectification Theory, Self-Objectification, Body Image, Aesthetic/Cosmetic Surgery, Systematic Review.

Jel Codes: I1, I12.

Atıf için (Cite as): Yelsiz, M. ve Eke, E. (2025). Estetik işlem yaptırma isteğinin bir öngörücüsü olarak kendini nesneleştirme: Sistematik derleme çalışması. Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi, 12(1), 232-250. <https://doi.org/10.47097/piar.1624799>

¹ Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazarın danışmanlığında hazırladığı doktora tezinden üretilmiştir.

1. GİRİŞ

Bireysel tercihler sonucu çeşitli işlemlerle (diyet, spor, estetik operasyon) kontrol altına alınan beden ve kadın, feminist teorisyenler tarafından eleştirilmiş ve bu tercihin bireysel olmadığı dile getirilmiştir. Bu teorilerden biri nesneleştirme teorisidir. Nesneleştirme teorisinin (Fredrickson ve Roberts, 1997) özünde genç kızların ve kadınların² cinsiyete yönelik toplumsal ve kültürel söylemleri zamanla içselleştirdiği ve bu sürecin sonunda çeşitli psikolojik sorunlarla yüzleştikleri açıklanmaktadır. Kadınların kendi bedenlerini sürekli izleme ve bir dış gözle değerlendirme eğilimi olarak açıklanan kendini nesneleştirme olgusuna göre beden bir nesnedir. Teori, bireylerin toplumda kabul gören güzellik standartlarını içselleştirme süreçlerini ve bu idealler doğrultusunda bedenlerine yönelme biçimlerini anlamlandırmak için kuramsal bir alt yapı sunmaktadır. Bu bağlamda nesneleştirme teorisi, estetik olma isteği ve düşüncesinin anlaşılmasında önemli katkılar sunabilmektedir. Alanyazında pek çok kesitsel çalışmada (Aubrey, 2006; Calogero vd., 2010; Calogero vd., 2014; Vaughan-Turnbull ve Lewis, 2015; Jackson ve Chen, 2015b; Sun, 2018; Ching ve Xu, 2019; Drolet ve Drolet, 2019; Ko ve Wei, 2020; Gillen ve Markey, 2021; Wang vd., 2021; Li ve Xiao, 2021; Sun, 2021; Lyu vd., 2022; Cui ve Fang, 2022; Skowronski vd., 2022; Wang vd., 2022; Öry vd., 2023) estetik olma isteğinin arkasında yatan sebepler arasında nesneleştirme sürecinin olduğu bildirilmiştir. Bu bağlamda estetik cerrahiye yönelik tutumları inceleyen literatür giderek artmakla birlikte, bu yönelimi toplumsal cinsiyet temelli kendini nesneleştirme süreçleriyle ilişkilendiren kapsamlı sistematik bir derleme alanyazında tespit edilememiştir. Bu çalışmada, mevcut dağınık bulgular bütüncül bir çerçevede ele alınarak hem literatürdeki bu metodolojik boşluğun doldurması hem de estetik tercihlere ilişkin bireysel yaklaşımların ardında yatan psikososyal dinamiklerin tartışılarak nesneleştirme teorisi bağlamında alana katkı sunulması amaçlanmıştır. Bu çalışmada öncelikle nesneleştirme teorisi ve kendini nesneleştirme durumu, estetik cerrahi, nesneleştirme teorisi ile estetik operasyonların ilişkisi kavramsal olarak ele alınmıştır. Kavramsal çerçevede konu betimlendikten sonra nesneleştirme ile estetik cerrahi olma düşüncesi arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla sistematik inceleme süreci izlenerek elde edilen on dört çalışmanın içeriği analiz edilmiş ve bu analiz sonucunda elde edilen bulgular yorumlanmaya çalışılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERCEVE

2.1. Nesneleştirme Teorisi ve Kendini Nesneleştirme

Nesneleştirme teorisi, kadınların toplumsal ve kültürel normların etkisiyle bedenlerini dış bir gözle değerlendirmeye yönlendirildiklerini iddia eden feminist bir teoridir. Kadınlar, bedenlerine dair gözlemci olan başkalarının bakış açısını zamanla içselleştirmekte ve bedenlerine üçüncü bir kişinin bakış açısıyla yaklaşmaktadırlar. Bu durum "kendini nesneleştirme" olarak tanımlanmaktadır. Teorisyenlerin ifadesiyle "*zamanla bireyin bir gözlemcinin kendine ilişkin bakış açısını içselleştirmeye ikna edilebilmesi*" halidir (Fredrickson ve Roberts, 1997: 180). Kendini nesneleştirme, özellikle kadınların, başkalarının gözünden bedenlerinin nasıl algılandığıyla (Calogero, 2012) sürekli ilgilendiğini vurgulayan bir olgudur. Bu olguyu deneyimleyen kadınlar, "Nasıl hissediyorum?", "Ne yapabilirim?" soruları yerine, başkalarına "Nasıl görünüyorum?" sorusuyla meşgul olmaktadır (Calogero, 2012: 575;

² Makalenin devamında "genç kızlar ve kadınlar" yerine "kadınlar" kelimesi kullanılacaktır.

Harrison ve Fredrickson, 2003: 217; Noll ve Fredricson, 1998: 624). Kendini nesneleştirme, çoğunlukla beden gözetimi (self-surveillance), beden utancı (body shame) ve görünüş odaklılık gibi bilişsel ve duygusal süreçlerle kendini göstermektedir (Moradi ve Huang, 2008). Teori temel olarak kadınların, bedensel görünümüne dair yapılan çeşitli toplumsal değerlendirmelerin (cinsel nesneleştirme) sebep olabileceği olumsuz psikolojik ve deneyimsel sonuçları açıklamaktadır (Fredrickson ve Roberts, 1997: 177). Cinsel nesneleştirmenin etkisiyle kadınların, bedenlerini sürekli izlemeye başladıkları başka bir ifadeyle beden gözetimi yaptıkları belirtilmektedir. Bu alışkanlığın zamanla beden utancını ve kaygıyı arttırdığı, içsel bedensel durumlara (örneğin tokluk, açlık, yorgunluk ve duygular) ilişkin farkındalığı azalttığı ve motivasyonu (zihinsel ve fiziksel görevlere ilişkin akış deneyimleri) düşürdüğü savunulmaktadır. Ayrıca bu ilişkiler zinciri kadınlarda depresyon, cinsel işlev bozuklukları ve yeme bozuklukları gibi ruhsal sorunlara zemin hazırlamaktadır (Calogero, 2012: 575; Moradi ve Huang, 2008: 378; Fredrickson ve Roberts, 1997: 173). Alan yazında nesneleştirme teorisi ile çeşitli psikolojik hastalıkları inceleyen pek çok çalışma bulunmaktadır. Çalışmalarla kendini nesneleştirme deneyiminin beden gözetimi ve beden utancıyla ilişkili olduğu (Slater ve Tiggemann, 2015; Calogero vd., 2010) kanıtlanmıştır. Beden gözetimi ve beden utancını arttıran kendini nesneleştirme tutumunun, beden algısı endişeleriyle (Jackson vd., 2016; Daniel vd., 2014), depresyonla (Grabe vd., 2007; Tiggemann ve Kuring, 2004), yeme bozukluklarıyla (Jackson ve Chen, 2015a; Moradi vd., 2005; Calogero vd., 2005; Noll ve Fredrickson, 1998) ve düşük cinsel tatminle (Tiggemann ve Williams, 2012; Calogero ve Thompson, 2009) ilişkili olduğu pek çok çalışma ile ortaya konulmuştur.

2.2. Estetik Cerrahi

Estetik cerrahi, plastik ve rekonstrüktif cerrahiden farklı olup bireylerin fiziksel görünümünü kendi istekleri doğrultusunda değiştirme veya iyileştirme amacıyla gerçekleştirilen cerrahi müdahalelerdir. Son yıllarda küresel ölçekte estetik operasyonlarının oranlarında ciddi artışlar görülmektedir. Amerikan Plastik Cerrahlar Derneği (ASPS) tarafından yayınlanan verilere göre, yalnızca ABD'de 2022 yılında gerçekleştirilen işlem sayısı 1,498,361 milyon iken 2023 yılında 1.575.244 estetik cerrahi işlem yapılmıştır. Bu durumda %5'lik bir artış söz konusudur (ASPS, 2023). ISAPS'ın küresel anketinde cerrahi ve cerrahi olmayan estetik işlemler 2022 yılında bir önceki yıla göre %11,2; 2023 yılında ise %3,4 oranında artış göstermiştir (ISAPS, 2024; 2023). Estetik cerrahi işlemleri açısından 2023 yılında ilk 6 ülke arasında ABD (%17,7), Brezilya (%9,7), Meksika (%4,9), Almanya (%3,6), Arjantin (%3,5) ve Türkiye (%3,4) yer almaktadır. Türkiye 2022 yılında 1,097,054 işlem ile dünyadaki toplam estetik cerrahi işlemler açısından beşinci sırada yer alırken 2023 yılında altıncı sıraya gerilemiştir. Ancak 2023 yılında Türkiye'de bir önceki yıla göre %9,48 artış ile 1,201.139 işlem gerçekleştirilmiştir. (ISAPS, 2024; 2023). Bu veriler hem dünya çapında hem Türkiye'de estetik işlemlerde artış olduğunu göstermektedir. Artan estetik işlemlerinin arka planında yer alan sebeplerin belirlenmesi konunun kapsamının anlaşılması açısından önemli bir husustur. Öncelikle estetik cerrahi talebinde sosyal ve görsel medya aracılığıyla yayılan ulaşılamaz güzellik standartları bağlamında bireylerin kendi beden algılarında oluşturduğu olumsuzlukların önemli rol oynadığı görülmektedir (Wang vd., 2022; Walker vd., 2019; Fardouly ve Vartanian, 2016). Sosyal medyada filtrelenen ve düzenlenen fotoğraflar, özellikle genç yetişkinler arasında estetik operasyon isteğini tetikleyebilmektedir (Lyu vd., 2022; Sun, 2021). Ayrıca, estetik cerrahiye başvurma nedenleri arasında psikolojik faktörler, sosyal

karşılaştırma eğilimi, beden gözetimi ve kendini nesneleştirme de kritik rol oynamaktadır (Öry vd., 2023; Kim, 2022; Calogero vd., 2010). Türkiye bağlamında alan yazın incelendiğinde estetik ameliyat kararını etkileyen faktörlerin kültürel, sosyal, psikolojik ve teknolojik unsurların bir bileşiminden oluştuğu görülmektedir. Modernleşme süreciyle birlikte, özellikle kadınlar arasında Batılı güzellik standartlarına yönelim gözlemlenmiş ve bu durum estetik müdahalelere ilgiyi artırmıştır (Karabacak ve Işık Andsoy, 2025: 100). Ayrıca, beden algı bozukluğu, benlik saygısında düşüklük, genç ve çekici görünme isteği, yaşamdan memnuniyetsizlik, rekabet duygusu ve toplumda alay konusu olma gibi psikolojik ve sosyo-kültürel etkenlerin de estetik operasyonlara başvurma nedenleri arasında yer aldığı belirtilmiştir (Demirbaş, 2019). Türkiye’de en çok tercih edilen işlemlerden biri olan burun estetiği üzerine gerçekleştirilen bir çalışmada sosyal medya, sosyal çevre, ruhsal sağlık problemleri, estetik cerrahların yönlendirmeleri, kültürel değişim ve tıbbi imkanların gelişmesi estetik işlemi etkileyen faktörler arasında sıralanmıştır (Akman Dömbekçi ve Öztürk, 2021). Ayrıca dijitalleşme ile birlikte sosyal medya kullanımı zamanla bireylerin beden algılarını olumsuz etkilemekte ve bu durum estetik cerrahi işlem isteğini artırmaktadır (Alu, 2024: 126; Türk ve Bayrakçı, 2020). Tüm bu unsurlar bir araya geldiğinde, Türkiye’de estetik tercihlerini şekillendiren çok katmanlı bir yapının olduğu görülmektedir.

2.3. Nesneleştirme Teorisi ile Estetik Operasyonların İlişkisi

Nesneleştirme teorisi perspektifinden bakıldığında kadınların beden gözetimi, beden utancı ve birçok psikolojik olumsuzlukları deneyimledikleri varsayılmaktadır. Öte yandan artış gösteren estetik operasyonlarının sebepleri, araştırılması gereken psikososyal bir sorun olarak görülmektedir. Bu istenmeyen iki olgunun ilişkili olabileceğinden hareketle pek çok çalışma yürütülmüştür (Aubrey, 2006; Calogero vd., 2010; Calogero vd., 2014; Vaughan-Turnbull ve Lewis, 2015; Jackson ve Chen, 2015b; Sun, 2018; Ching ve Xu, 2019; Drolet ve Drolet, 2019; Ko ve Wei, 2020; Gillen ve Markey, 2021; Wang vd., 2021; Li ve Xiao, 2021; Sun, 2021; Lyu vd., 2022; Cui ve Fang, 2022; Skowronski vd., 2022; Wang vd., 2022; Öry vd., 2023). Bireylerin özellikle kadınların estetik cerrahi olma isteklerini nesneleştirme teorisi perspektifinden inceleyen bu çalışmalarda pozitif ilişkiler tespit edilmiştir. Deneysel bir çalışmada Calogero ve arkadaşları (2014), lisans öğrencisi kadınların kendini nesneleştiren tetikleyicilere maruz kaldıktan sonra estetik cerrahiye karşı daha olumlu tutumlar sergilediklerini ortaya çıkarmışlardır. Kendini nesneleştirme, bireyin kendi bedenini dışarıdan bir bakışla değerlendirmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu tutum maruz kalınan sosyal medya, küresel moda akımları ve tüketim kültürü gibi unsurlar aracılığıyla zamanla pekişmekte ve sunulan güzellik normları içselleştirilebilmektedir. Bu süreç özellikle kadınlarda bedene yabancılaşma, olumsuz beden algısı ve yüz memnuniyetsizliği gibi psikolojik sorunlara yol açarken kadınların estetik operasyonlara yönelimini artırmaktadır (Huang vd., 2024). Sun (2018), Çin’de yaptığı bir çalışmada materyalizm ve cinsel çekicilik sermayesi gibi değerlerin içselleştirilmesiyle birlikte, bireylerde kendini nesneleştirme düzeyinin arttığı ve böylece fiziksel görünümü değiştirme arzusunun da arttığını tespit etmiştir. Sosyal medya araçlarında yapılan paylaşımların ve özçekim düzenleme davranışlarının da kendini nesneleştirmeye zemin oluştururken estetik cerrahi olma düşüncesini de beslediği belirlenmiştir (Sun, 2020). Başka bir çalışmada güzelliğin “sermaye” olarak algılanmasının kadınların mesleki ve sosyal alanlarda güzelikle birlikte daha başarılı olacağına inanmasına sebebiyet verdiği bulunmuştur. Bu durumun kadınlarda kendini nesneleştirme sürecini desteklediği ve estetik

müdahalelere yönelimi açıklayan önemli bir psikolojik faktör olduğu vurgulanmıştır (Wang vd., 2021).

Nesneleştirme teorisi çerçevesinde, estetik ameliyat olma düşüncesi, nesneleştirici toplumlarda arzu edilen fiziksel görünümü elde etmek ve güzellik ideallerini yakalamak için stratejik bir araç olarak kabul edilmektedir (Wang vd, 2021: 352; Calogero vd., 2010: 37). Estetik cerrahi, görünümle ilgili endişeleri gidermenin ve beden utancını azaltmanın bir yolu olarak benimsenmektedir (Jackson ve Chen, 2015b: 224). Görüldüğü üzere estetik cerrahi fiziki kusurların giderilmesinin yanısıra psikolojik sorunlara çözüm sunan tıbbi bir olgu haline gelmiştir. Nesneleştirme teorisi üzerine yapılmış pek çok sistematik derleme çalışması bulunmaktadır. Nesneleştirme teorisi ile depresyon (Jones ve Griffiths, 2015), kişilik özellikleri (Carrotte ve Anderson, 2018), bilişsel performans (Winn ve Cornelius, 2020) ve kadınların video oyunlardaki temsili (Gestos vd., 2018) üzerine hakemli sistematik inceleme çalışmalarının yapıldığı tespit edilmiştir. Ancak kendini nesneleştirme tutumu ile estetik cerrahi olma düşüncesi arasındaki ilişkiyi inceleyen sistematik derlemeye rastlanmamıştır. Bu nedenle mevcut çalışma, kendini nesneleştirmenin estetik cerrahi olma isteği üzerindeki yordayıcı etkisini değerlendiren araştırmaları sistematik olarak inceleyerek bu alandaki literature özgün ve güncel bir kaynak olarak katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Stratejisi

Çalışmaya başlanmadan önce çalışmanın protokol kaydı için sistematik derleme ve meta-analizlerin kayıt altına alınmasını sağlayan "PROSPERO (The International Prospective Register of Systematic Reviews)" veri tabanı incelenmiştir. (<https://www.crd.york.ac.uk/prospero/>). Çalışma PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analysis) kriterleri ve akış diyagramı dikkate alınarak planlanmıştır (Page vd., 2021).

3.2. Tarama Stratejisi

Araştırmaya Web of Science, Pubmed ve Scopus veri tabanları dahil edilmiştir. Veri tabanları 20.06.2024-10.12.2024 tarihleri arasında taranmıştır. İngilizce anahtar kelimeler ve tarama kombinasyonu kullanılarak tarama yapılmıştır. Tarama esnasında kullanılan anahtar kelimeler; "Objectification, Self-objectification, Cosmetic Surgery, Aesthetic Surgery, Plastic Surgery" olarak belirlenmiştir. Tarama kombinasyonu ise ("Objectification" OR "Self-objectification") AND ("Cosmetic Surgery" OR "Aesthetic Surgery" OR "Plastic Surgery") AND (Women OR Girl OR Men OR Person OR Patient)) şeklindedir. Kapsamlı bir tarama gerçekleşmesi için çalışmalar için başlangıç yılı filtresi kullanılmamış olup 2023 yılı da dahil edilerek tarama gerçekleştirilmiştir. Aramayı daraltmak için dergi makalesi olma, İngilizce dilinde yazılmış olma filtreleri kullanılmıştır. Tarama sonucunda elde edilen makaleler çevrimiçi referans yönetim yazılımı olan Mendeley'de bir araya getirilerek seçime hazır hale getirilmiştir. Çalışmanın kapsamı, yalnızca İngilizce dilinde yayımlanmış literatür ve heteroseksüel birey örnekleriyle sınırlı tutulmuştur. Bu durum, nesneleştirme tutumu ile estetik işlemler arasındaki ilişkiye dair mevcut literatürün tamamına erişimi kısıtlamış ve bulguların genellenebilirliğini sınırlandırmış olabilir.

3.3. Çalışmaların Seçimi

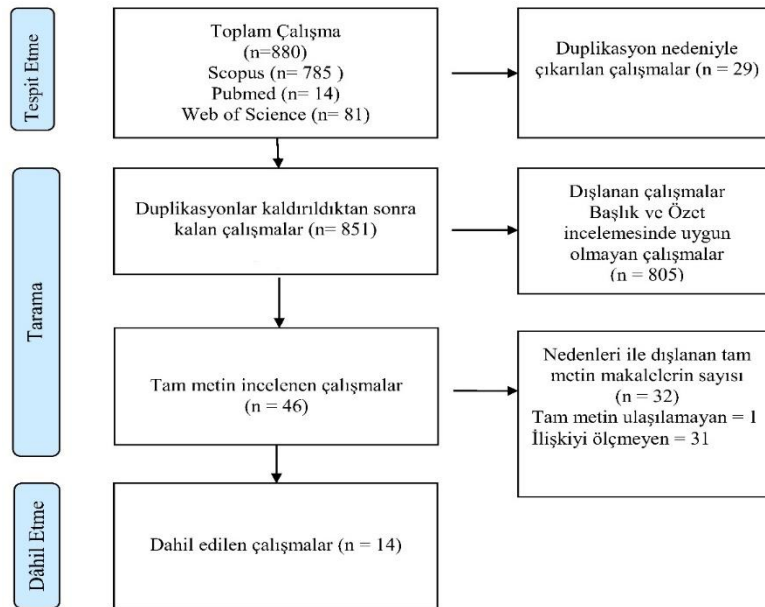
Çalışmaların seçim süreci PRISMA akış diyagramında gösterildiği gibi gerçekleştirilmiştir. Öncelikle tekrar eden çalışmalar çıkarılmıştır. Kalan çalışmalar özet ve başlıklarından hareketle dâhil edilme ve dışlanma kriterlerine göre icelenmeye başlanmıştır. Çalışmaların seçiminde PICOS bileşenleri yaklaşımı kullanılmıştır.

- **Katılımcıların Türü (P: population):** Heteroseksüel bireyler
- **Müdahalelerin Türü (I: interventions):** Kendini nesneleştirme tutumu
- **Karşılaştırma Grupları (C: comparators):** Yok
- **Ölçülen Sonuçlar (O: outcomes):** Estetik olma isteği
- **Araştırma Desenleri (S: study designs):** Nicel kesitsel çalışmalar

Bu bağlamda çalışmanın araştırma sorusu “Bireylerde kendini nesneleştirme tutumu estetik ameliyat olma isteğini etkiler mi?” şeklinde belirlenmiştir.

Dahil edilme kriterleri: (1) Nesneleştirme teorisi veya kendini nesneleştirme ile estetik olma isteği arasındaki ilişkinin araştırılmış olması³, (2) nicel araştırma yöntemlerinin kullanılması, (3) İngilizce dilinde yazılmış olması, (4) tam metne erişilmesi ve (5) çalışmanın örneklemini heteroseksüel bireylerden oluşması.

Dışlanma kriterleri: (1) LGBT örnekleminde yapılan araştırmalar, (2) makale dışındaki yayınlar, (3) nitel araştırma yöntemlerinin kullanılması, (4) derleme çalışmaları, (5) sistematik derleme ve meta-analiz çalışmaları ve (6) çalışmanın örnekleminde sadece erkeklerin olduğu çalışmalar.

Şekil 1. Çalışma Seçim Sürecinin PRISMA Akış Diyagramı

³ Her bir çalışma bu makalenin amacı doğrultusunda, kendini nesneleştirme ve estetik operasyon olma niyeti arasındaki ilişki gözönüne alınarak değerlendirilmiştir. Ancak tüm çalışmalarda iki değişken arasındaki doğrudan ilişkinin incelenmediği, bazı çalışmalarda nesneleştirme teorisinin aracılık etkisinin de incelendiği tespit edilmiştir. Bu sebepten ötürü estetik operasyon olma niyeti ile kendini nesneleştirme tutumunun her ikisinin olması kriteri konulmuştur.

Tarama sonucunda toplamda 880 çalışma elde edilmiştir. Bu çalışmalardan tekrar eden 29 çalışma dublikasyonu önlemek amacıyla incelenmeden çıkarılmıştır. Sonrasında 805 çalışma başlık ve özet incelemesinde dâhil etme ve dışlama kriterleri dikkate alınarak çıkarılmıştır. Geri kalan 46 çalışmanın tam metni uygunluk açısından değerlendirilmeye alınmıştır. Yapılan tam metin değerlendirilmesinde çalışmalardan 31 tanesi tam metne ulaşamama (1) ve değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçmeme (31) sebepleri ile dışlanmıştır. Geriye kalan 14 çalışma sistematik derlemeye uygun bulunmuştur (Şekil 1).

4. BULGULAR

4.1. Çalışmaların Özellikleri

Çalışmaya dâhil edilen makalelerin özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir. Kendini nesneleştirme ile estetik olma isteği arasındaki ilişkiyi araştıran 14 makale çalışmanın veri setini oluşturmaktadır. Makalelerin tamamı kesitsel çalışmalar olup veri setleri çeşitli ölçekler aracılığıyla toplanmıştır. Bu nedenle nedensellik hakkında çıkarımlarda bulunulmayacağı bilinmelidir.

Tablo 1. Dâhil Edilen Çalışmaların Özet Tablosu

Yazar (Yıl)	Ülke	Katılımcı Sayısı	Cinsiyeti	Yaş	Katılımcı	Ana Bulgular ve Sonuç
Calogero vd. (2010)	İngiltere	100	Kadın	18-49	Üniversite Öğrencileri	Nesneleştirme teorisi değişkenlerinin her biri, gelecekte estetik cerrahi olmayı düşünme olasılığını pozitif yönde etkilediği; cinsel nesneleştirme ve beden utancı, estetik cerrahi düşüncesinin sosyal motivasyon kaynağı iken, beden gözetimi içsel (kişisel) bir kaynak olarak tespit edilmiştir.
Vaughan-Turnbull, Lewis (2015)	Avustralya	233	Kadın	17-55	Üniversite Öğrencileri	Nesneleştirme kuramı bağlamında bireylerin cinsel nesneleştirme, kendini nesneleştirme, beden gözetimi ve beden utancı ile estetik cerrahi kabul düzeyleri arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir.
Jackson , Chen (2015b)	Çin	583	Kadın ve Erkek	18-24	Üniversite Öğrencileri	Kadın ve erkekler üzerine kurgulanan çalışmada estetik cerrahinin yordayıcılarında çeşitli farklılıklar olmakla birlikte her iki cinsiyet için beden gözetimi ve yüz görünümüne yönelik kaygıların, estetik cerrahi düşüncesini güçlü bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir.
Sun (2018)	Çin	336	Kadın	17-21	Üniversite Öğrencileri	Materyalizmin kendini nesneleştirme ve cinsel çekiciliği sermaye olarak görme eğilimleri aracılık yollarıyla kadınlarda estetik cerrahi düşüncesini arttırdığı bulunmuştur.

Ching, Xu (2019)	Çin	314	Genç Kız	15-18	Lise Öğrencileri	Materyalizm ve cinsel nesneleştirme, güzellik ideallerinin içselleştirilmesini etkilemektedir; bu ise beden gözetimi ve yüz görünümü kaygısı aracılığıyla estetik cerrahi olma isteğini arttırmaktadır.
Ko, Wei (2020)	ABD	283	Kadın	18-52	Üniversite Öğrencileri	Sosyalleşme deneyimlerinin (ırksal alay ve dış görünüş odaklı sosyal baskı), kendini nesneleştirme aracılığıyla estetik ameliyat düşüncesini artırdığı anlaşılmıştır. Asyalı kadınlar hem Batılı hem de Asya'ya özgü güzellik standartlarını içselleştirerek kendilerini nesneleştirmekte ve bu da onları estetik cerrahiye daha fazla yönlendirmektedir.
Gillen, Markey (2020)	ABD	170	Kadın	18-59	Üniversite Öğrencileri	Daha fazla beden gözetimi ve beden utancı olan kadınların, estetik prosedürlerle daha fazla ilgilendiği tespit edilmiştir. Pozitif beden imajı olan kadınlarda bu eğilim daha düşüktür.
Wang vd., (2021)	Çin	404	Kadın	17-30	Üniversite Öğrencileri	Güzelliğin sosyal sermaye olduğuna dair inancı güçlü olan kadınların, estetik cerrahiye yönelik tutumlarının daha pozitif olduğu; bu etkinin, kendini nesneleştirme ve beden gözetimi üzerinden dolaylı olarak gerçekleştiği tespit edilmiştir.
Sun (2021)	Çin	589	Kadın	16-22	Üniversite Öğrencileri	Özçekim düzenleme davranışı, kendini nesneleştirme ve yüz memnuniyetsizliği aracılığıyla estetik cerrahi düşüncesini artırdığı tespit edilmiştir.
Li, Xiao (2021)	Çin	349	Kadın	18-45	Üniversite Öğrencileri	Nesneleştirici kültürde ve tüketim kültüründe güzellik ideallerinin içselleştirilmesi estetik cerrahi olma düşüncesine pozitif yönde etki etmektedir. Ayrıca bu etkinin kadını cinsel nesne olarak görme, güzelliğin para birimi olduğuna dair inanç ve beden gözetimi değişkenleri aracılığıyla arttığı görülmüştür.
Wang vd. (2022)	Çin	309	Kadın ve Erkek	16-21	Üniversite Öğrencileri	Sosyal medyada beden hakkında yapılan konuşmaların, beden gözetimi ve beden utancı yoluyla estetik cerrahi olma düşüncesini etkilediği tespit edilmiştir. Bu süreç her iki cinsiyet için benzer olup fark tespit edilmemiştir.
Cui, Fang (2022)	Çin	1089	Kadın ve Erkek	18-24	Üniversite Öğrencileri	Ünlü hayranlığı, estetik cerrahiye düşünmeyi doğrudan pozitif yönde etkilemektedir. Ayrıca, düşük benlik algısı netliği ve kendini nesneleştirmenin aracılık etkisi incelendiğinde ünlü hayranlığının bu yollarla da estetik cerrahi düşüncesini artırdığı anlaşılmıştır.

Lyu vd., (2022)	Çin	588	Kadın	17-22	Üniversite Öğrencileri	Özçekim davranışının, beden gözetimi ve beden utancı aracılığıyla genç kadınların estetik cerrahi düşüncesini pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Artan beden gözetimi ve beden utancı, kadınların dış görünüşlerini değiştirmek için estetik cerrahi eğilimlerini artırmaktadır.
Öry vd., (2023)	Macaristan	196	Genç Kız	14-19	Lise Öğrencileri	Eleştirel ve kısıtlayıcı ebeveyn yeme söylemlerinin hem doğrudan hem de beden utancı aracılık etkisiyle gençlerin estetik cerrahi olma düşüncesini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Çalışmaların örneklemeleri incelendiğinde; dokuz çalışma için üniversite öğrencisi kadınlar, üç çalışma için üniversite öğrencisi kadınlar ve erkekler, iki çalışma için lise öğrencisi kadınlar tercih edilmiştir. Çalışmalarda farklı farklı gruplar tercih edilmekle birlikte çoğunlukla kadınlar üzerinde çalışıldığı görülmektedir. Nesneleştirme teorisine bağlı olarak kendini nesneleştirme durumunda beden utancı, kaygı, akışta bozukluk ve içsel durumların farkında olmama durumları söz konusudur. Ancak analize tabii tutulan çalışmalarda tüm boyutların test edilmediği, çalışmaların dizaynı gereği bazı boyutların ele alındığı görülmüştür. Dahil edilen makaleler incelendiğinde çalışmanın amacıyla uyumlu olacak şekilde bulguların iki ana tema altında değerlendirilmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda kadınlarda ve ergenlerde kendini nesneleştirme tutumunun estetik cerrahi ile olan ilişkisi incelenmiştir.

4.2. Kendini Nesneleştirme ve Estetik Arasındaki İlişki

4.2.1. Kadınlarda Kendini Nesneleştirme ve Estetik Arasındaki İlişki

Bu tema altında oniki çalışma irdelenecektir. İncelenen çalışmaların büyük çoğunluğunun (dokuz çalışma) örneklemine üniversite öğrencisi kadınlar tercih edilmiştir. Üç çalışmanın örneklemine üniversite öğrencisi kadınların yanı sıra erkekler de dâhil edilmiştir. Bu çalışmalar kendini nesneleştirme ve estetik arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen çalışmalar (Gillen ve Markey; 2021; Vaughan-Turnbull ve Lewis, 2015; Jackson ve Chen, 2015; Calogero vd., 2010) ile kendini nesneleştirmenin aracı etkisinin araştırıldığı çalışmalar (Öry vd., 2023; Lyu vd., 2022; Cui ve Fang, 2022; Wang vd., 2022; Wang vd., 2021; Li ve Xiao, 2021; Sun, 2021; Ko ve Wei, 2020; Ching ve Xu, 2019; Sun, 2018) olmak üzere iki grupta toplanmıştır. Kadınlar örnekleminde kendini nesneleştirmenin estetik cerrahi üzerindeki doğrudan etkisini araştıran çalışmalar dört tanedir. Calogero ve arkadaşları (2010), İngiltere’de üniversiteli kadın öğrenciler üzerinde araştırmayı gerçekleştirmişlerdir. Daha fazla nesneleştirilmiş vücut bilincine (yani vücut gözetimi, vücut utancı) sahip kadınların, estetik cerrahi olma eğiliminin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Estetik cerrahi olma düşüncesinde, cinsel nesneleştirme ve beden utancı sosyal motivasyon kaynağı iken beden gözetimi içsel (kişisel) neden olarak tespit edilmiştir. Vaughan-Turnbull ve Lewis (2015), Avustralyalı kadın üniversite öğrencileri örnekleminde araştırmayı yürütmüşlerdir. Çalışma kapsamında daha fazla cinsel nesneleştirme, kendini nesneleştirme, beden gözetimi ve vücut utancı yaşadığını bildiren kadınların estetik cerrahiye kabul etme ve düşünme olasılıkları daha yüksek bulunmuştur. Gillen ve Markey (2020) ise ABD’de üniversite öğrencisi kadınlar üzerinde yürüttükleri çalışmada kendini nesneleştirme, kilo yönetim davranışları ve beden imajı değişkenlerinin

estetik cerrahi olma isteği arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Nesneleştirme bağlamında daha fazla beden gözetimi ve beden utancı olan kadınların, estetik prosedürlere daha fazla ilgi duyduğu tespit edilmiştir. Jackson ve Chen (2015), Çinli üniversite öğrencisi kadın ve erkekler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında, kendini nesneleştirme, üçlü etki modeli ve kültürel olarak belirgin fiziksel memnuniyetsizlik kaynakları (yüz, kilo ve boy uzunluğu gibi) ile estetik cerrahiye düşünme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Nesneleştirme teorisi bağlamında her iki cinsiyet için de beden gözetimi ve yüz görünümü memnuniyetsizliği estetik cerrahiye düşünmenin en güçlü yordayıcıları olarak bulunmuştur. Nesneleştirmenin aracı değişken olarak ele alındığı çalışmalardan ikisinde, Çinli kadınların özçekim yapma ve düzenleme davranışının estetik olma isteği ile ilişkisini incelenmiştir (Lyu vd., 2022; Sun, 2021). Sun (2021), özçekim düzenleme davranışı ile estetik cerrahiye düşünme arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkiye yüz memnuniyetsizliği ile kendini nesneleştirme tutumunun aracılık etkilerini araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda özçekim düzenleme sıklığının estetik cerrahi olma düşüncesiyle pozitif yönde ilişkili; ayrıca kendini nesneleştirmenin ve yüz memnuniyetsizliğinin, estetik olma eğilimini artıran aracı değişkenler olduğu tespit edilmiştir. Benzer bir çalışma yürüten Lyu vd. (2022), beden gözetimi ve beden utancının aracılık etkisinin anlamlı olduğunu ve estetik olma isteğini artırdığını bulmuşlardır. Sun (2018), materyalizm ile estetik cerrahi olma isteği üzerindeki ilişkiye beden gözetimi aracılık etkisiyle bakmıştır. Yüksek materyalist değerlere sahip Çinli kadınların, estetik cerrahiye daha fazla düşündüğü anlaşılmıştır. Ayrıca kendini nesneleştirme ve cinsel çekiciliğin sermayeleştirilmesi⁴ aracılığıyla estetik cerrahiye yönelimin anlamlı düzeyde arttığı tespit edilmiştir. Wang ve arkadaşları (2021) ise benzer bir örnekte yürüttüğü araştırmada kendini nesneleştirme ve beden gözetiminin aracılık etkisiyle para birimi olarak güzellik düşüncesinin, estetik cerrahiye düşünme üzerinde pozitif etkilerinin olduğunu tespit etmişlerdir. Li ve Xiao (2023) ise güzellik ideallerinin içselleştirilmesi ile estetik cerrahi olma düşüncesi arasındaki ilişki incelemişlerdir. Ayrıca bu ilişkide kadını cinsel nesne olarak görme, güzelliğin para birimi olduğuna dair inanç ve beden gözetimi değişkenlerinin aracılık etkileri araştırılmıştır. Güzellik ideallerini içselleştiren kadınların estetik cerrahiye düşünme eğilimlerinin daha yüksek olduğu; bu etkinin, aracılık değişkenlerinin her biri için hem doğrudan hem de zincirleme yollarla gerçekleştiği tespit edilmiştir Ko ve Wei (2020), sosyalleşme deneyimleri (ırksal alay ve dış görünüş odaklı sosyal baskı) ile estetik cerrahiye düşünme arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Çalışmada, bu ilişkinin kendini nesneleştirme süreçleri (güzellik standartlarının içselleştirilmesi, beden gözetimi ve düşük beden benliği) aracılığıyla gerçekleştiği tespit edilmiştir. Sonuçlara göre, hem kültürel olarak baskın (ABD) hem de kültürel olarak özgün (Asyalı) güzellik standartlarının içselleştirilmesi, estetik cerrahi olma düşüncesini artırmaktadır. Ancak bu etki özellikle beden gözetimi ve düşük beden saygısı üzerinden dolaylı olarak gerçekleşmektedir. Cui ve Fang (2022), Çinli kadın ve erkek üniversite öğrencileri üzerinde araştırmayı gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada ünlü hayranlığı ile estetik cerrahiye düşünme arasındaki ilişki ve bu ilişkide benlik kavramı netliği ile kendini nesneleştirme tutumlarının aracılık etkilerin incelenmiştir. Çalışmada ünlü hayranlığının estetik olma düşüncesiyle pozitif ilişkili olduğu, ayrıca düşük benlik kavramı netliğinin ve yüksek düzeyde kendini nesneleştirmenin estetik cerrahi düşüncesini artırdığı ortaya

⁴ Kadınların tüketim toplumunda, cinsel çekiciliklerini daha iyi ve istenilen yaşam olanaklarını elde etmek için bir sermaye olarak görmeleri durumu (Teng vd., 2016).

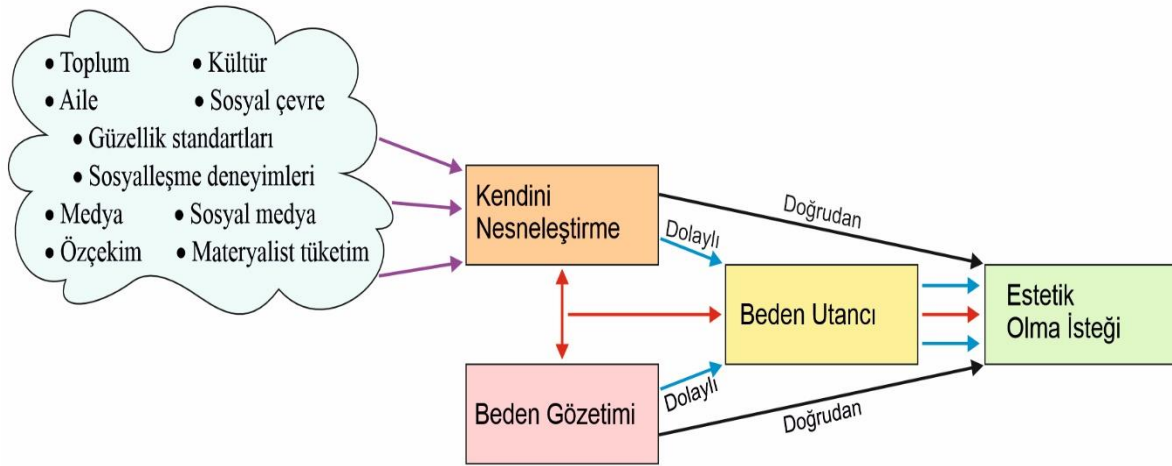
konulmuştur. Wang ve arkadaşları (2022) da benzer bir örneklem ile araştırmayı gerçekleştirmişlerdir. Çalışma kapsamında sosyal medya platformlarında yapılan beden üzerine konuşmalar ile estetik cerrahiyi düşünme arasındaki ilişki ve bu ilişkiye aracılık edeceğini düşündükleri beden gözetimi ile beden utancı değişkenlerinin etkileri analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, sosyal medyada beden üzerine yapılan konuşmaların estetik cerrahi olma düşüncesiyle pozitif ilişkili olduğu, ayrıca beden gözetiminin ve beden utancının bu ilişkiyi anlamlı şekilde güçlendirdiği görülmüştür.

4.2.2. Ergen Kızlarda Kendini Nesneleştirme ve Estetik Arasındaki İlişki

Araştırmaya dâhil edilen çalışmalardan ikisinin örneklemi lise öğrencisi kızlar oluşturmaktadır (Öry vd., 2023; Ching ve Xu, 2019). Ching ve Xu (2019), 15-18 yaş aralığındaki Çinli ergen kızların estetik cerrahi olma isteğini, nesneleştirme kuramı ve tüketim kültürü modeli bağlamında değerlendirmişlerdir. Araştırmada içselleştirilmiş güzellik ideallerinin beden gözetimi, beden utancı ve yüz görünümüne dair kaygılar yoluyla estetik cerrahiye yönelimi artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yüz görünümüne dair kaygıların, beden utancına kıyasla daha güçlü bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Diğer çalışma Macaristan'daki 14-19 yaş arası kız ergen grubu örneklemine yürütülmüştür. Eleştirel/kısıtlayıcı ebeveyn yeme mesajları ile kendini nesneleştirme tutumu arasındaki ilişki incelenmiş ve bu değişkenlerin ergen kızların estetik cerrahiyi kabul etmelerinde etkili olduğu görülmüştür. Bu mesajlar ayrıca beden utancı ile pozitif olarak ilişkili bulunmuştur. Beden utancı, hem estetik cerrahinin kabulü üzerinde doğrudan güçlü bir etkiye hem de bakım veren mesajlarından estetik cerrahinin kabulüne yol açan dolaylı pozitif etkiye sahiptir. Nesneleştirme teorisinin önemli bir göstergesi olan beden utancı estetik cerrahi olma isteğinin önemli bir yordayıcısı olarak yorumlanmıştır.

4.2.3. Tarama Sonrası Oluşan İçerik İlişki Değerlendirmesi

Bu bölümde, sistematik tarama kapsamında incelenen 14 çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda oluşturulan tematik harita aracılığıyla, kendini nesneleştirme tutumunun estetik cerrahi olma isteği üzerindeki etkisi temel psikososyal ve psikotoplumsal değişkenler bağlamında değerlendirilmiştir. Çalışmalardan elde edilen bulgular bu iki değişken arasında yalnızca doğrudan etkiyi değil, aynı zamanda bu etkiyi şekillendiren aracı değişkenlerin de olduğunu göstermiştir. Bu ilişkinin anlaşılmasında özellikle beden gözetimi, beden utancı, yüz memnuniyetsizliği, sosyal medya kullanımı ve özçekim davranışları ile materyalist güzellik tüketimi, kültürel kapitalizm gibi değişkenlerin aracı etkileri tespit edilmiştir. Estetik cerrahi yaptırma isteğini etkileyen psikolojik yapıların kendini nesneleştirme süreci bağlamında nasıl işlediği aşağıdaki tematik haritada görselleştirilmiştir (Şekil 2). Çalışmanın bulguları ve nesneleştirme teorisinin kavramsal çerçevesi temel alınarak bireylerin, özellikle kadınların, bedenlerini nesnelestirmesiyle deneyimledikleri biyopsikososyal olumsuzlukların, estetik cerrahi isteğine nasıl dönüştüğü modellenmiştir. Haritada nesneleştirme teorisi bağlamındaki kavramlara vurgu yapılmıştır. Ancak yorum kısmında kadınların deneyimledikleri beden memnuniyetsizlikleri, kültürel normlar ve sosyal etkileşimlerle biçimlenen süreç detaylandırılmıştır.

Şekil 2. Kendini Nesneleştirme ile Estetik Olma İsteği Arasındaki Tematik İlişki Haritası ⁵

Cinsel Nesneleştirme, toplumun kadına atfettiği toplumsal cinsiyet kimliği doğrultusunda yine aynı toplumsalın kadını belli standartlara göre değerlendirmesini, arzu nesnesine indirgemesini ve medyada ya da gündelik yaşam pratiklerinde bu şekilde sunmasını ve de daha fazlasını içeren kültürel bir dayatmadır. Bu dayatma şekilde görüldüğü üzere toplumun bizatihi kendisi (kültür, aile, sosyal çevre, ve akran etkisi vb.), güzellik standartları, kişilerarası etkileşim, sosyalleşme deneyimleri, görsel ve dijital medya (sosyal medya, özçekim davranışları, bedeni ve beden parçalarını düzenleyen dijital uygulamalar vb.) ile kapitalist ve materyalist tüketim odaklı değer sistemleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bireyin ancak özellikle kadınların yaşamına, dışsal unsurlar tarafından yöneltilen bu çok sayıda etki, beden algısını şekillendirmeye başlamaktadır. Bu süreçte, kadın biyopsikososyal açıdan etkilenecek zamanla kendisi de bedenini inceleyen “bir dış göze” dönüşmekte ve beden memnuniyetsizliği yaşamaktadır. Bu hal, kendini nesneleştirme halidir.

Kendini Nesneleştirme, kadının, toplumun cinsel nesneleştirme ile kendisine yönelttiği bakışı içselleştirerek kendi bedenine aynı bakışla yönelmesidir. Kadının dış gözlem perspektifiyle kendisini değerlendirmesini ifade eder. Bu süreç teorinin de söylediği gibi beden gözetimi davranışı ile somutlaşır. **Beden Gözetimi**, kadının bedenini sürekli izlemesi, incelemesi ve kontrol etmesi ile kendini gösterir. Haritada, bu iki değişkenin etileşim halinde olduğu görülmektedir. Bunlar birlikte ve ayrı ayrı değişkenler olarak estetik olma isteğini doğrudan veya **Beden Utancı** aracı değişkeninin etkisiyle tetiklemektedir.

Beden Utancı, bireyin cinsel nesneleştirme aracılığıyla dayatılan normlara göre kendini yetersiz hissetmesinden doğan, kendinden ve bedeninden memnuniyetsizlik duymasına neden olan duygusal bir değişkendir. Kadının estetik cerrahiye yönelimini anlamlı şekilde etkilemektedir. Haritada bu ilişki Estetik Olma İsteği yönünde bir okla gösterilerek doğrudan bir ilişki olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca kendini nesneleştirme tutumu ve beden gözetimine ile estetik cerrahi düşüncesi arasında aracılık rolü bulunmaktadır.

Bu model, özellikle sistematik derleme kapsamında analiz edilen çalışmaların ortak bulgularını özetleyici nitelikte olup literatürden beslenerek hazırlanmıştır. Kendini

⁵ Bu model, sistematik derleme kapsamında analiz edilen çalışmaların ortak bulgularının nesneleştirme teorisi değişkenleri bağlamında özetleyici nitelikte hazırlanmıştır. Daha detaylı ilişkileri incelemek için çalışmalara bakmanız önerilmektedir.

nesneleştirme süreci içerisindeki kadının deneyimlediği içselleştirilmiş kendini nesneleştirme ve beden gözetimi deneyimleri sonucunda, estetik olma isteğinin şekillendiği görülmektedir. Bu süreçte beden utancı ise hem doğrudan bir sonuç hem de bir geçiş değişkeni rolündedir. Bu değişkenler daha önce vurgulandığı üzere nesneleştirme teorisinin bileşenleridir. Kendini nesneleştirmenin neden olduğu psikolojik ve duygusal yükleri hafifletme arayışı, bireyleri özellikle kadınları estetik cerrahiye yönlendirebilmektedir. Çalışmaların çoğunluğunun kadın örneklemi üzerinde yapılmış olması, nesneleştirme teorisinin toplumsal cinsiyet boyutuna da dikkat çekmektedir. Tekrar üzerinde durmak gerekirse nesneleştirilen toplumlarda kadınların, estetik ile karşı karşıya kaldıkları ve kendi hür iradeleri ile karar aldıkları düşünülmektedir. Ancak nesneleştirme teorisi bağlamında karar almanın arkasında toplumun güzellik standartlarının ve baskılarının olması ve de bunların içselleştirilmesinin olduğu unutulmamalıdır. Bu model ve çalışma ile estetik cerrahi olma isteğinin yüzeydeki bireysel tercihlerden ziyade, daha derin psikososyal ve toplumsal etkenlerle şekillendiği ortaya konulmuştur.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Nesneleştirme ile estetik cerrahi olma düşüncesi arasındaki ilişkiyi araştıran bu sistemantik derlemeye, araştırma kriterlerine uygun 14 çalışma dâhil edilmiştir. Bu çalışmalar 2010-2013 yılları arasında, İngilizce yayın dillerinde ve kesitsel çalışma tasarımında yayımlanmıştır. Başlangıç tarihi filtresi kullanılmamasına rağmen ilk çalışmanın 2010 yılında yayınlanmış olmasının nedenleri; 21. yüzyıl itibarıyla güzellik standartlarının dijital formlar aracılığıyla daha görünür hale gelmesi, tüketim toplumunun güzelliği sermaye olarak araçsallaştırması, estetik operasyonlarının artması ve normalleştirilmesi ile bu dönüşümlerin akademik çalışmalara yansması olarak sıralanabilir. İncelenen çalışmaların bulgularından hareketle, kendini nesneleştirme ile estetik cerrahi arasında güçlü, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Estetik cerrahi olma isteğinin, psikososyal ve kültürel pek çok unsurdan etkilendiği ve bu eğilimin nesneleştirme kuramı çerçevesinde anlamlandırılabilceği tespit edilmiştir. Bu isteğin bireyin bedenini sürekli izlemesi, toplumsal normlara göre değerlendirmesi ve bu normlara uyum sağlamak amacıyla şekillendirmesi ile uzun bir süreci içine alan psikososyal bir yapı olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bu istek, psikotoplumsal bir boyutta mevcut güzellik normlarını elde etme çabası olup sosyal kabul, toplumsal beğeni ve statü elde etme gerekçelerini de içerisinde barındırmaktadır (Wang vd., 2021; Li ve Xiao, 2021). Bu bulgulardan hareketle estetik cerrahi isteğinin ya da düşüncesinin bireylerin yalnızca fiziksel memnuniyetsizlikten kaynaklanan keyfi bir tercih olmadığı kesin bir dille akademik çalışmalar aracılığıyla kanıtlanmıştır. Araştırmalarda bireylerin medya, toplumsal güzellik normları ve dijital uygulamaların etkisiyle cinsel nesneleştirme deneyimleri yaşadıkları ve bu deneyimler neticesinde görünüm ideallerini içselleştirerek kendi bedenlerini dışsal bir gözle değerlendirmeye ikna oldukları açıklanmıştır (Sun, 2021; Ching ve Xu, 2019; Calogero vd., 2010). Kendini nesneleştirme sürecinde beden gözetimi, beden utancı ve yüz memnuniyetsizliği duygudurumlarının etkisiyle estetik cerrahi düşüncesinin tetiklendiği tespit edilmiştir. Bu bulgular, Fredrickson ve Roberts'ın (1997) nesneleştirme teorisinin temel varsayımlarını desteklemektedir.

Beden gözetimi, kendini nesneleştirme sürecinin davranışsal boyutunu oluşturan önemli bir değişkendir (Fredrickson ve Roberts, 1997; Moradi ve Huang, 2008). Bu değişken tüm çalışmalarda ya doğrudan ya da aracılık etkisiyle estetik olma düşüncesini yordamaktadır.

Beden gözetimi yüksek olan bireylerin estetik cerrahiye daha çok düşündükleri belirtilmiştir (Gillen ve Markey, 2020; Vaughan-Turnbull ve Lewis, 2015; Colagero vd., 2010). Ayrıca bu gözetim hâli, sosyal medya kullanımı (Wang vd., 2022; Tiggemann ve Slater, 2014) ve özçekim düzenleme davranışı (Lyu vd., 2022; Sun, 2021) ile daha fazla hissedilmekte olup estetik cerrahi olma düşüncesini tetiklemektedir. Özçekim paylaşımı ve dijital temsile yönelik fotoğraf düzenleme davranışları, bireyin kendine yönelik bakışını estetik normlara göre yeniden şekillendirmesine neden olmaktadır (Sun, 2021). Bu bağlamda, dijital kültür içerisinde yer alan bireylerin özellikle kadınların, bedenlerini dışsal dijital bakışa maruz bırakmaları, nesneleştirme sürecini daha da derinleştirmiştir. Modern kültürel dinamikler, bu dijital pratikler aracılığıyla beden algısının dönüşümünde etkili bir rol üstlenmektedir. Beden utancı, teorinin duygusal boyutudur (Moradi ve Huang, 2008; Fredrickson ve Roberts, 1997; McKinley ve Hyde, 1996). Ching ve Xu (2019)'nun, Çinli ergenler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada, beden utancı istatistiksel olarak estetik cerrahi düşüncesi üzerinde anlamlı bir aracılık etkisi göstermezken yüz görünümü kaygısı aracılık etkisi ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Sun (2021) çalışmasında yüz memnuniyetsizliğinin estetik cerrahi düşüncesini artırdığını tespit etmiştir. Bu durumun Çin'de yüz güzelliğine atfedilen kültürel normlardan kaynaklandığı belirtilmiştir (Ching ve Xu, 2019). Öte yandan Vaughan-Turnbull ve Lewis (2010) ile Calogero ve arkadaşlarının (2010) batı ülkelerinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında beden utancı daha belirgin bir aracı değişken olarak öne çıkmıştır. Bu bulgu, beden utancının kültürel bağlamda farklı şekillerde tezahür edebileceğine işaret etmektedir. Ayrıca bahsi geçen bu çalışmalar, hem batı hem de doğu toplumlarında kadınların estetik cerrahi tercihlerinin nesneleştirici bir ortama maruz kalma ile açıklanabileceğini göstermektedir. Cinsel nesneleştirme, çalışmalarda ele alınan önemli değişken olmuştur. Bu kavram kadınların özne olmaktan nesneye indirgenme süreçlerini açıklamaktadır (Fredrickson ve Roberts, 1997; Loughnan vd., 2015). Nesneleştirici deneyimlerin, kadınlar üzerinde doğrudan ya da içselleştirme yoluyla beden gözetimini artırdığı ve nihayetinde estetik cerrahi düşüncesine zemin hazırladığı görülmektedir (Öry vd., 2023; Ching ve Xu, 2019; Calogero vd., 2010). Öry ve arkadaşlarının (2023) çalışması, bu sürecin yalnızca bireysel psikolojik süreçlerle değil, aynı zamanda neoliberal güzellik ideolojileri ve kültürel kapitalizmle de iç içe olduğunu ortaya koymuştur. Ching ve Xu (2019) ise hem materyalizmin hem de kişilerarası cinsel nesneleştirmenin içselleştirilmiş güzellik ideallerini etkilediğini bulmuşlardır. Benzer şekilde, Li ve Xiao (2021), materyalist tüketim kültüründe güzelliğin bir tür sermaye olduğunu ve bu sebeple kadınların artan beden gözetimleri sonucunda estetik cerrahi olma düşüncesine kapıldıklarını belirtmişlerdir. Cinsel nesneleştirme ile estetik cerrahi düşüncesi arasındaki çok katmanlı ilişkinin, özellikle neoliberal güzellik ideolojileri, kültürel kapitalizm ve materyalist tüketim kültürü bağlamında ele alınması önemlidir. Bu bakış açıları, bireysel özgür irade ile yapılan estetik cerrahi tercihlerinin, aslında belirli sosyokültürel tahakküm mekanizmalarıyla nasıl iç içe geçtiğini görünür kılmaktadır. Çalışma kapsamında bu genel eğilimleri hem kadınlar hem erkekler bağlamında değerlendiren çalışmalar (Wang vd., 2022; Chui ve Fang, 2022; Jackson ve Chen, 2015) da bulunmaktadır. Wang vd. (2021), sosyal medyada yapılan beden üzerine yorumların, her iki cinsiyet için beden gözetimi ve beden utancı yoluyla estetik cerrahiye düşünme tutumunu artırdığını tespit etmişlerdir. Jackson ve Chen (2015) ise estetik cerrahiye düşünme düzeylerinin kadın ve erkeklerde benzer olduğunu; ancak kadınlar daha çok yüksek düzeyde beden gözetimi ve medya baskısı; erkekler ise yüz görünümü ve boy uzunluğuna dair memnuniyetsizlikler bildirmişlerdir. Çalışmaların bulguları nesneleştirici

bakışın erkek bedenine de yöneldiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar, estetik cerrahiye düşünme tutumunun yalnızca kadınlara özgü bir mesele olmadığını ve erkeklerde de benzer psikososyal mekanizmaların işlemeye başladığını göstermesi açısından önemlidir. Çalışmanın sonucunda, kendini nesneleştirme tutumunun estetik işlem yaptırma isteği ile pozitif ilişkili ve bu isteğin önemli bir yordayıcısı olduğu kanıtları ile ortaya konulmuştur. Ayrıca, bu ilişkiyi açıklayan bazı aracılık etkileri de tespit edilmiştir. Özellikle beden gözetimi ve beden utancı gibi nesneleştirici duygudurumların, kadınlar arasında estetik işlem yaptırma eğilimleri anlamada belirleyici olduğu görülmüştür. Çalışmanın bir diğer sonucu, estetik operasyon tercihlerinin salt bireysel tercihler olarak görmek yerine toplumsal cinsiyet normları, kültürel söylemler ve neoliberal güzellik ideolojileriyle şekillenen kendini nesneleştirme süreçleri bağlamında değerlendirilmesi gerektiğidir. Söz konusu tercihlerin, karmaşık psikososyal ve psikotopluşsal dinamiklerin etkisiyle biçimlendiği anlaşılmalıdır. Ayrıca, nesneleştirici tutumların yalnızca kadınları değil, erkekleri de etkilediği ve estetik cerrahi eğilimlerini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çerçevede, estetik cerrahiye yönelimin altında yatan psikolojik süreçlerin daha derinlemesine incelenmesi, hem akademik alanyazına hem de artan estetik işlemlerin anlaşılmasına önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

YAZARLARIN BEYANI

Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma, etik kurul onayı gerektirmemektedir. Araştırma süreci boyunca etik ilkelere uygun bir yaklaşım benimsenmiştir.

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- Akman Dömbekci, H. ve Öztürk, Y. E. (2021). Burun estetiği operasyonlarını etkileyen sosyal faktörler ve burun estetiğinin tıbbileştirilmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, (87), 217-240.
- Alu, A. (2024). Bedene ilişkin medya kaynaklı sosyo-kültürel tutumlar ile sosyal görünüş kaygısının ölçülmesi: estetik cerrahi üzerine bir araştırma [Doktora tezi]. İstanbul Medipol Üniversitesi.
- American Society of Plastic Surgeons (ASPS). (2023). *2023 ASPS Procedural Statistics Release*. <https://www.plasticsurgery.org/documents/news/statistics/2023/plastic-surgery-statistics-report-2023.pdf>.
- Aubrey, J. S. (2006). Effects of sexually objectifying media on self-objectification and body surveillance in undergraduates: Results of a 2-year panel study. *Journal of Communication*, 56(2), 366-386.
- Calogero, R. M. (2012). Objectification theory, self-objectification, and body image (pp. 574-580). In: Cash, T., (Ed.), *Encyclopedia of body image and human appearance*. Academic Press.

- Calogero, R. M., & Thompson, J. K. (2009). Potential implications of the objectification of women's bodies for women's sexual satisfaction. *Body Image*, 6(2), 145-148.
- Calogero, R. M., Davis, W. N., & Thompson, J. K. (2005). The role of self-objectification in the experience of women with eating disorders. *Sex Roles*, 52, 43-50.
- Calogero, R. M., Pina, A., & Sutton, R. M. (2014). Cutting words: Priming self-objectification increases women's intention to pursue cosmetic surgery. *Psychology of Women Quarterly*, 38(2), 197-207.
- Calogero, R. M., Pina, A., Park, L. E., & Rahemtulla, Z. (2010). Objectification theory predicts college women's attitudes toward cosmetic surgery. *Sex Roles*, 63, 32-41.
- Carrotte, E., & Anderson, J. R. (2018). A systematic review of the relationship between trait self-objectification and personality traits. *Personality and Individual Differences*, 132, 20-31.
- Ching, B. H. H., & Xu, J. T. (2019). Understanding cosmetic surgery consideration in Chinese adolescent girls: Contributions of materialism and sexual objectification. *Body Image*, 28, 6-15.
- Cui, J., & Fang, Y. (2022). Mediating effects of self-concept clarity and self-objectification on the relationship between celebrity worship and the process of considering cosmetic surgery among Chinese undergraduates. *BMC Psychology*, 10(1), 259-266.
- Demirbaş, H. (2019). İnsanlar neden estetik müdahalelere yönelmektedir? Gerisindeki güdülenme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(99), 81-91.
- Daniel, S., Bridges, S. K., & Martens, M. P. (2014). The development and validation of the male assessment of self-objectification (MASO). *Psychology of Men & Masculinity*, 15(1), 78-89.
- Drolet, C. E., & Drolet, A. M. (2019). Self-objectification, system justifying beliefs, and the rise of labiaplasty. *Social Justice Research*, 32, 318-348.
- Fardouly, J., & Vartanian, L. R. (2016). Social media and body image concerns: Current research and future directions. *Current Opinion in Psychology*, 9, 1-5.
- Fredrickson, B. L., & Roberts, T. A. (1997). Objectification theory: Toward understanding women's lived experiences and mental health risks. *Psychology of Women Quarterly*, 21(2), 173-206.
- Gestos, M., Smith-Merry, J., & Campbell, A. (2018). Representation of women in video games: A systematic review of literature in consideration of adult female wellbeing. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 21(9), 535-54.
- Gillen, M. M., & Markey, C. H. (2021). Body image, weight management behavior, and women's interest in cosmetic surgery. *Psychology, Health & Medicine*, 26(5), 621-630.

- Grabe, S., Hyde, J. S., & Lindberg, S. M. (2007). Body objectification and depression in adolescents: The role of gender, shame, and rumination. *Psychology of Women Quarterly*, 31(2), 164-175.
- Harrison, K., & Fredrickson, B. L. (2003). Women's sports media, self-objectification, and mental health in black and white adolescent females. *Journal of Communication*, 53(2), 216-232.
- Huang, X., Lin, R., & Yan, Y. (2024). Self-objectification and cosmetic surgery consideration among Chinese young women: The mediating roles of alienation and body image inflexibility. *Journal of Health Psychology*, 29(9), 1006-1017.
- International Society of Aesthetic Plastic Surgery (ISAPS). (2023). *ISAPS international survey on aesthetic/cosmetic procedures performed in 2022*. https://www.isaps.org/media/a0qfm4h3/isaps-global-survey_2022.pdf (Erişim Tarihi: 10.03.2025).
- International Society of Aesthetic Plastic Surgery (ISAPS). (2024). *ISAPS International Survey on Aesthetic/Cosmetic Procedures Performed in 2023*. https://www.isaps.org/media/rxnfbqbn/isaps-global-survey_2023.pdf (Erişim Tarihi: 10.03.2025).
- Jackson, T., & Chen, H. (2015a). Features of objectified body consciousness and sociocultural perspectives as risk factors for disordered eating among late-adolescent women and men. *Journal of Counseling Psychology*, 62(4), 741-752.
- Jackson, T., & Chen, H. (2015b). Predictors of cosmetic surgery consideration among young Chinese women and men. *Sex Roles*, 73, 214-230.
- Jackson, T., Zheng, P., & Chen, H. (2016). Features of objectified body consciousness and sociocultural perspectives as predictors of eating and body image disturbances among young women and men in China. *Journal of Gender Studies*, 25(5), 599-612.
- JBI, (n.d.). *Critical Appraisal Tools*. <https://jbi.global/critical-appraisal-tools> (Erişim Tarihi: 02.05.2024).
- Jones, B. A., & Griffiths, K. M. (2015). Self-objectification and depression: An integrative systematic review, *Journal of Affective Disorders*, 171, 22-32.
- Karabacak, Ö., & Işık Andsoy, I. (2025). Body image ratings for Turkish versus non-Turkish medical tourists presenting for aesthetic surgery. *Plastic and Aesthetic Nursing*, 45(2), 99-107.
- Kim, S. (2022). What factors encourage the acceptance of cosmetic surgery? Differences in sociopsychological influences contingent upon cosmetic surgery experience. *Fashion and Textiles*, 9(1), 42-69.
- Ko, S. Y., & Wei, M. (2020). A culturally modified application of objectification theory to Asian and Asian-American women. *The Counseling Psychologist*, 48(7), 1048-1075.

- Li, B., & Xiao, L. (2021). Influence of objectification belief and consumerism culture on Chinese women's views of cosmetic surgery. *Current Psychology*, 42, 3024–3035.
- Loughnan, S., Fernandez-Campos, S., Vaes, J., Anjum, G., Aziz, M., Harada, C., ... & Tsuchiya, K. (2015). Exploring the role of culture in sexual objectification: A seven nations study. *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, 28(1), 125-152.
- Lyu, Z., Jiao, Y., Zheng, P., & Zhong, J. (2022). Why do selfies increase young women's willingness to consider cosmetic surgery in China? The mediating roles of body surveillance and body shame. *Journal of Health Psychology*, 27(5), 1205-1217.
- McKinley, N. M., & Hyde, J. S. (1996). The objectified body consciousness scale: Development and validation. *Psychology of Women Quarterly*, 20(2), 181-215.
- Moradi, B., & Huang, Y. P. (2008). Objectification theory and psychology of women: A decade of advances and future directions. *Psychology of Women Quarterly*, 32(4), 377-398.
- Moradi, B., Dirks, D., & Matteson, A. V. (2005). Roles of sexual objectification experiences and internalization of standards of beauty in eating disorder symptomatology: a test and extension of objectification theory. *Journal of Counseling Psychology*, 52(3), 420-428.
- NIHR, National Institute for Health and Care Research. (t.y.). <https://www.crd.york.ac.uk/prospero/> (Erişim Tarihi: 05.05.2024).
- Noll, S. M., & Fredrickson, B. L. (1998). A mediational model linking self-objectification, body shame, and disordered eating. *Psychology of Women Quarterly*, 22(4), 623-636.
- Óry, F., Láng, A., & Meskó, N. (2023). Acceptance of cosmetic surgery in adolescents: The effects of caregiver eating messages and objectified body consciousness. *Current Psychology*, 42(18), 15838-15846.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akkl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo Wilson, E., McDonald, S., McGuinness, L. A., Stewart, L. A., Thomas, J., Tricco, A. C., Welch, V. A., Whiting, P. & Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372, 380.
- Skowronski, M., Busching, R., & Krahé, B. (2022). Women's exposure to sexualized TV, self-objectification, and consideration of cosmetic surgery: The role of age. *Psychology of Popular Media*, 11(2), 117-124.
- Slater, A., & Tiggemann, M. (2015). Media exposure, extracurricular activities, and appearance-related comments as predictors of female adolescents' self-objectification. *Psychology of Women Quarterly*, 39(3), 375-389.
- Sun, Q. (2018). Materialism, self-objectification, and capitalization of sexual attractiveness increase young Chinese women's willingness to consider cosmetic surgery. *Frontiers in Psychology*, 9, 2002-2008.

- Sun, Q. (2021). Selfie editing and consideration of cosmetic surgery among young Chinese women: The role of self-objectification and facial dissatisfaction. *Sex Roles*, 84(11), 670-679.
- Teng, F., You, J., Poon, K. T., Yang, Y., You, J., & Jiang, Y. (2016). Materialism predicts young Chinese women's self-objectification and body surveillance. *Sex Roles*, 76, 448-459.
- Tiggemann, M., & Kuring, J. K. (2004). The role of body objectification in disordered eating and depressed mood. *British Journal of Clinical Psychology*, 43(3), 299-311.
- Tiggemann, M., & Slater, A. (2014). NetTweens: The internet and body image concerns in preteenage girls. *The Journal of Early Adolescence*, 34(5), 606-620.
- Tiggemann, M., & Williams, E. (2012). The role of self-objectification in disordered eating, depressed mood, and sexual functioning among women: A comprehensive test of objectification theory. *Psychology of Women Quarterly*, 36(1), 66-75.
- Türk, G. D. ve Bayrakcı, S. (2020). Sosyal medya ve toplumda değişen estetik işlem yaptırma algısı. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 10(39), 118-135.
- Vaughan-Turnbull, C., & Lewis, V. (2015). Body image, objectification, and attitudes toward cosmetic surgery. *Journal of Applied Biobehavioral Research*, 20(4), 179-196.
- Walker, C. E., Krumhuber, E. G., Dayan, S., & Furnham, A. (2021). Effects of social media use on desire for cosmetic surgery among young women. *Current Psychology*, 40, 3355-3364.
- Wang, W., Zheng, X., Yue, X., & Zhong, N. (2021). The role of beauty as currency belief in acceptance of cosmetic surgery and career aspirations among Chinese young women. *The Journal of Social Psychology*, 161(3), 351-362.
- Wang, Y., Fardouly, J., Vartanian, L. R., Wang, X., & Lei, L. (2022). Body talk on social networking sites and cosmetic surgery consideration among Chinese young adults: A serial mediation model based on objectification theory. *Psychology of Women Quarterly*, 46(1), 99-110.
- Winn, L., & Cornelius, R. (2020). Self-objectification and cognitive performance: A systematic review of the literature. *Frontiers in Psychology*, 11, 1-13.